

consumer protection while obtaining banking services. In general, the legislation of Ukraine meets European Union, but still needs some improvement.

Key words: banking services, consumer loans, deposit account, an international money transfer, consumer protection banking market

Стаття надійшла до редакції 03.10.2015

УДК 338.24:332.1

Тищенко Олександр Петрович*

ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ОЦІНЮВАННЯ ДЕПРЕСИВНИХ ПРОЦЕСІВ У РЕГІОНАХ

Анотація. У статті проаналізовано зміст чинних критеріїв і показників ідентифікації депресивних регіонів і виявлено їх недоліки. Здійснено порівняльну оцінку основних тенденцій розвитку українських регіонів у 2009–2013 рр. на предмет наявності ознак депресивності за двома підходами: шляхом співставлення показників розвитку окремого регіону з іншими регіонами та виходячи з динаміки внутрішньорегіональних змін. Запропоновано методичні підходи щодо встановлення та оцінки депресивних процесів у регіонах, здійснено їх апробацію за наявними статистичними даними та визначено шляхи подальшого удосконалення системи індикаторів визнання регіонів депресивними.

Ключові слова: валовий регіональний продукт, депресивність, депресивні процеси, депресивні регіони, критерії депресивного розвитку, оцінка депресивного розвитку, регіон, регіональний розвиток.

Вступ. Минуло майже 10 років з часу вступу в дію Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів», у якому було закріплено поняття «депресивні території», закладено критерії щодо їх ідентифікації, а також визначено механізми, що їх застосовує держава, задля подолання депресивності. У розвиток положень даного Закону з метою формування механізму їх практичної реалізації було прийнято низку нормативних актів прикладного характеру. Однак донині проблема далека від свого вирішення, а всі запропоновані інструменти управління так і не призвели до очікуваних результатів, що підтверджується звітними статистичними даними щодо поглиблення регіональних асиметрій у країні. У зв'язку з цим виникає низка запитань стосовно причин недовісти розроблених індикаторів ідентифікації депресивних територій, недосконалості методик оцінки рівня регіональної депресивності, обґрунтування нових підходів щодо визначення депресивних територій і внесення відповідних змін до чинного законодавства.

* **Олександр Петрович Тищенко** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри макроекономіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», talp@meta.ua

Постановка задачі. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів проблем, пов'язаних з ідентифікацією та оцінкою рівня регіональної депресивності, присвячено численні публікації, у яких викладено пропозиції щодо методики оцінки депресивного розвитку регіонів і вдосконалення інструментарію державного управління розвитком депресивних територій. Серед них слід особливо виділити праці М.О. Барановського [1], В.С. Воротіна та Я.А. Жаліла [2], Ф.Д. Заставного [3], М.І. Карліна [4], С.А. Романюка [5], Л.І. Федулової та Н.Ю. Буги [6], Я.В. Шевчука [7].

Відсутність реальних результатів щодо розв'язання проблем депресивних територій актуалізує питання як критичного осмислення «базової парадигми» (тієї ідеології, яка була закладена у нормативні документи), так і аналізу практичного інструментарію, що його використовували органи державного управління задля вирішення проблеми подолання депресивних процесів у розвитку окремих регіонів країни.

Мета статті полягає у виявленні недоліків чинної системи критеріїв і показників ідентифікації депресивних регіонів, оцінці депресивного характеру розвитку на основі порівняльного аналізу економічних і соціальних процесів у регіонах за зовнішніми та внутрішніми ознаками, обґрунтуванні методичних підходів щодо визнання регіонів депресивними.

Результати. В економіці використання прикметника «депресивний», як правило, пов'язано з характеристикою та оцінкою соціально-економічного стану адміністративно-територіальних одиниць з негативною динамікою розвитку, проявами якої є спад виробництва, згортання інвестиційної діяльності, зростання безробіття, зниження рівня життя населення, зменшення його доходів, територіальна міграція, погіршення екологічного стану тощо. Багатовекторність регіонального розвитку та складність його оцінки спричинили появу розгалуженої системи показників, що їх використовують для визначення та характеристики депресивних тенденцій. Окремі з них знайшли законодавче закріплення [8] як індикатори ідентифікації депресивних територій задля наступного розроблення та вжиття стосовно них управлінських санаційних заходів. Базовим показником, відповідно до положень зазначеного закону, для визнання регіону депресивним є показник валового регіонального продукту на 1 особу, а головною критеріальною ознакою визначено його найнижчий рівень у певному регіоні протягом останніх п'яти років.

Аналіз статистичних даних у розрізі регіонів країни за восьмирічний період дії зазначеного критерію (2006–2013 рр.) свідчить, що під законодавчо визначені ознаки депресивного регіону підпадає Чернівецька область, яка посідає останню сходинку за абсолютним значенням даного показника у 2009–2013 роках [9, с. 14]. Слід зазначити, у даному разі така оцінка ґрунтується на застосуванні суто статичного підходу, результати якого, вочевидь, потребують додаткової аргументації на підтвердження остаточного висновку щодо депресивного вектору розвитку регіону. Тут доречним буде згадати, що розвиток, навіть і депресивний, являє собою не статичне явище, а динамічний процес, суть якого (у разі наявності ознак депресивності) полягає у погіршенні стану регіону. Отже, коректнішим є здійснення оцінки депресивності за двома шкалами погір-

шення: у порівнянні з іншими територіями та у порівнянні із своїм попереднім станом [10].

Наведені у табл. 1 результати розрахунку індексів загального фізичного обсягу валового регіонального продукту та в розрахунку на 1 особу у розрізі регіонів України дозволяють здійснити порівняльний аналіз динаміки та характеру їх розвитку у 2009–2013 рр. Як бачимо, згадувана нами Чернівецька область за даними показниками не є аутсайдером, посідаючи, відповідно, 13-те та 8-ме місце серед усіх регіонів країни. При цьому, фактичні щорічні значення індексів, що аналізуються, свідчать про позитивну динаміку розвитку області, починаючи з 2010 року (рис. 1).

Таблиця 1

**СУМАРНИЙ ІНДЕКС ФІЗИЧНОГО ОБСЯГУ ВАЛОВОГО
РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОДУКТУ (ВРП) РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ЗА 2009–2013 рр.**

Регіони	Сумарний індекс за 2009–2013 рр. за показником		Місце регіону за сумарним індексом у 2009–2013 рр. за показником		Середньорічна чисельність населення, тис. осіб	
	ВРП на 1 особу	ВРП	ВРП на 1 особу	ВРП	2008	2013
Україна	0,952	0,938	х	х	46258,2	45489,6
АР Крим	0,963	0,961	15	16	1969,2	1966,2
Вінницька	1,109	1,077	4	4	1666,1	1622,7
Волинська	0,941	0,944	19	18	1036,3	1040,6
Дніпропетровська	0,908	0,884	24	25	3386,3	3300,1
Донецька	0,962	0,929	16	19	4519,7	4359,7
Житомирська	1,179	1,148	1	1	1299,8	1265,7
Закарпатська	0,950	0,959	18	17	1243,0	1255,6
Запорізька	0,836	0,814	27	27	1827,1	1780,5
Івано-Франківська	0,966	0,965	14	14	1381,8	1381,9
Київська	1,003	0,997	11	6	1732,6	1723,8
Кіровоградська	1,139	1,092	2	3	1033,4	991,4
Луганська	0,923	0,884	22	26	2343,6	2248,0
Львівська	0,996	0,990	12	9	2556,4	2539,6
Миколаївська	1,007	0,984	10	11	1199,7	1170,9
Одеська	0,927	0,929	20	20	2393,4	2395,8
Полтавська	0,927	0,893	21	23	1518,1	1463,0
Рівненська	0,961	0,967	17	13	1151,5	1157,9

Закінчення табл. 1

Регіони	Сумарний індекс за 2009–2013 рр. за показником		Місце регіону за сумарним індексом у 2009–2013 рр. за показником		Середньорічна чисельність населення, тис. осіб	
	ВРП на 1 особу	ВРП	ВРП на 1 особу	ВРП	2008	2013
Сумська	1,034	0,988	6	10	1190,4	1138,1
Тернопільська	1,133	1,112	3	2	1096,0	1075,3
Харківська	0,907	0,892	25	24	2789,2	2740,8
Херсонська	1,023	0,996	7	7	1103,3	1075,4
Хмельницька	1,060	1,033	5	5	1345,8	1310,5
Черкаська	1,015	0,979	8	12	1309,9	1264,4
Чернівецька	0,992	0,995	13	8	904,3	907,8
Чернігівська	1,013	0,962	9	15	1128,6	1072,3
м. Київ	0,871	0,904	26	22	2752,9	2856,9
м. Севастополь	0,910	0,921	23	21	379,8	384,7

Джерело: розраховано і складено автором на основі [11].

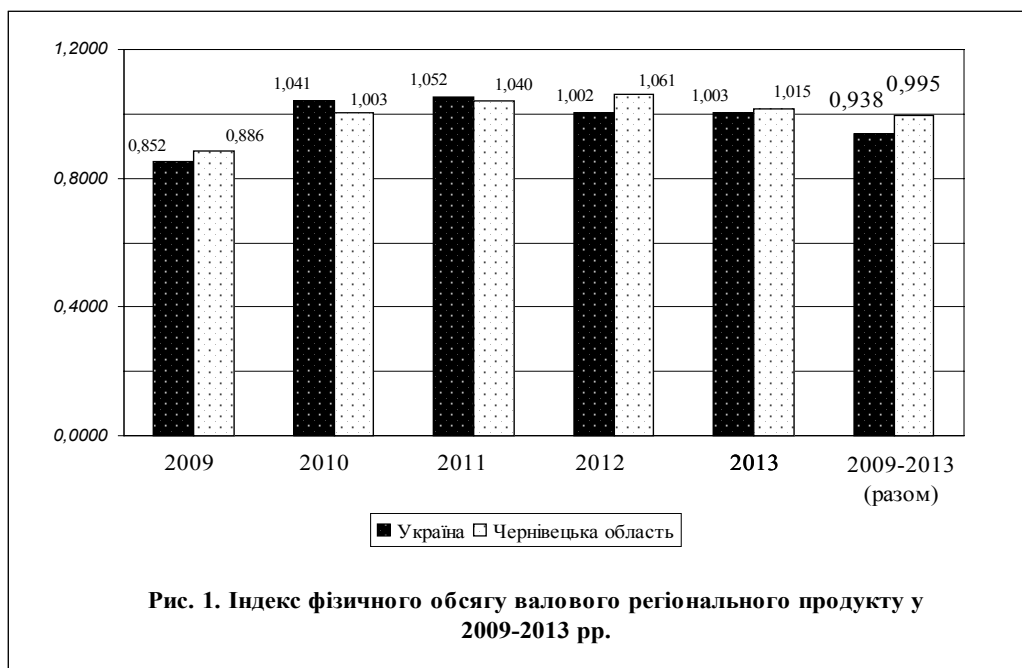

Рис. 1. Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту у 2009-2013 рр.

Джерело: розраховано і складено автором на основі: [11].

Але з врахуванням значного падіння обсягів виробництва у кризовий рік (2009), сумарні значення індексів все ще залишаються меншими за одиницю — відповідно 0,992 та 0,995. По суті, за даними показниками область в аналізованому періоді можна охарактеризувати як регіон з «нульовою» динамікою розвитку. У той же час у деяких регіонах ситуація є значно гіршою. Так, у п'яти регіонах (Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Полтавська та Харківська області) величина сумарного індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту виявилася меншою за 0,9, що означає абсолютне скорочення обсягів валового регіонального продукту понад 10 %, а у Запорізькій області майже на 18 %.

Аналізуючи динаміку економічного розвитку регіонів на основі показника валового регіонального продукту в розрахунку на 1 особу слід звернути увагу на його неточне відображення, в окремих випадках, реальних тенденцій, що відбуваються у регіонах. Алгоритм розрахунку даного показника є дуже простим — його значення визначається простим діленням обсягу валового регіонального продукту регіону на кількість населення. Але, в умовах української дійсності, коли у переважній більшості регіонів спостерігається скорочення чисельності населення, то в окремо взятому регіоні динаміка даного показника буде позитивною як при перевищенні темпів зростання валового регіонального продукту порівняно з темпами зростання чисельності населення, так і при незмінному обсязі виробництва валового регіонального продукту або навіть при його скороченні за умови, що вони будуть нижчими за темпи скорочення чисельності населення.

У зв'язку з цим виникає запитання щодо «об'єктивності» та доцільності використання показника валового регіонального продукту як індикатора результативності економіки регіону, особливо коли йдеться про визнання за даним критерієм регіону депресивним і можливими наслідками, що впливають з такого визнання.

На підтвердження наших застережень звернемося до даних, що містяться у табл. 1. Вони наочно підтверджують, що показник чисельності населення виступає важливою складовою при розрахунках значень відносних показників, яка може не тільки викривити реальне положення, а й змінити оцінки тенденцій — з позитивних на протилежні. Так, якщо за індексом валового регіонального продукту на 1 особу у 2009–2013 рр. позитивна динаміка спостерігалась в 11 регіонах країни, то за індексом валового регіонального продукту — лише у 5-ти (Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Тернопільська та Хмельницька області). Крім того, у регіонах, де спостерігається абсолютний приріст чисельності населення (таких регіонів за період 2009–2013 рр. у країни виявилось 8) зростання показника валового регіонального продукту на 1 особу, а отже його індекс, може «штучно» відставати порівняно з регіонами, де чисельність населення скорочується. А для регіонів з високими темпами скорочення чисельності населення їх місце у загальному рейтингу може бути знову ж таки «штучно» завищеним. Як приклад, можна навести дані по Чернігівській області, яка за показником валового регіонального продукту на 1 особу має позитивну динаміку (значення індексу дорівнює 1,013) та посідає 9-те місце у загальному рейтингу

регіонів країни. Одночасно регіон випереджає усі інші за показником скорочення населення — за п'ять років воно скоротилось на 5 %. І вже за значенням індексу валового регіонального продукту (0,962) область знаходиться лише на 15-ому місці, втративши, відповідно, аж 6 позицій.

Отримані за результатами здійсненого аналізу розбіжності в оцінках тенденцій розвитку регіонів дозволяють зробити висновок про те, що, з метою підвищення об'єктивності і достовірності, необхідно або відмовитися від їх визначення за відносними показниками (яким є показник валового регіонального продукту на 1 особу), замінивши на абсолютні, або необхідно проводити факторний аналіз, щоб мати можливість оцінити вплив зміни чисельності населення на кінцеві значення узагальнюючих показників.

Розрахунок сумарного індексу фізичного обсягу валового регіонального продукту у розрізі регіонів країни дозволив визначити й трійку регіонів-лідерів, де протягом останніх п'яти років зафіксовані його найвищі значення: це Житомирська (1,148), Тернопільська (1,112) та Кіровоградська (1,092) області, які доволі часто у публікаціях та аналітичних оглядах згадуються у проблемному контексті. Однак динаміка їхнього внутрішнього розвитку свідчить про позитивні тенденції, які проявляються у, хоч і незначному, але поступовому зростанні «ваги» у загальноекономічних показниках, що заслуговує на підвищену увагу з боку держави з метою всілякої підтримки та стимулювання.

Встановлені за результатами порівняльного аналізу позитивні тенденції, в останні п'ять років, щодо динаміки соціально-економічних процесів у регіонах, які вже традиційно сприймаються у суспільстві, а також науковцями та практиками як такі, що мають ознаки проблемності у своєму розвитку, зайвий раз підтверджує нагальну потребу у наведенні ладу з термінологією, обґрунтування розмежування за чіткими критеріями окремих груп регіонів і їх законодавчому врегулюванні — відсталих, нерозвинених, слаборозвинених, проблемних, депресивних, кризових [12, с. 103–110]. Від ступеня вирішення зазначених питань у теоретико-методологічному та практичному аспектах значною мірою буде залежати конкретний набір та особливості застосування інструментів державного впливу на розвиток таких територій.

Здійснення та оцінка депресивних процесів за другою шкалою потребує аналізу показників, які дозволяють виявити тенденції, що відбуваються всередині самого регіону. З врахуванням недосконалості наявної статистичної бази та високих темпів інфляції, що суттєво знижує достовірність результатів при використанні вартісних показників, для проведення аналізу було відібрано такі показники: рівень безробіття, зміна частки регіону у деяких загальнонаціональних показниках — обсягах реалізованої промислової продукції, обсягах експорту, обсягах капітальних інвестицій (табл. 2). Також враховано тенденції щодо зміни чисельності населення в регіоні. Одночасно, з метою виявлення наявності чи відсутності загальних закономірностей, або специфічних особливостей, аналіз проводився за двома групами регіонів, що характеризуються протилежною динамікою розвитку — позитивною та негативною, а також, для порівняння, використовувались показники по регіону з так званою «нульовою» динамікою розвитку — Чернівецькій області.

Таблиця 2

ІНДИКАТОРИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ОКРЕМИХ ГРУП РЕГІОНІВ*

Регіони (області)	Частка регіону в загальнодержавних показниках, %								Рівень безробіття населення у віці 15-70 років, %	
	валовий регіональний продукт		обсяг реалізо- ваної промис- лової продук- ції (товарів, послуг)		експорт товарів		капітальні інвестиції ¹			
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Регіони з негативною динамікою розвитку:										
Дніпропетровська	11,0	10,0	15,6	16,1	17,3	15,5	7,7	7,9	5,1	6,5
Запорізька	4,5	3,6	7,3	5,8	7,1	5,8	3,2	2,5	6,0	6,6
Луганська	4,5	3,6	7,9	5,4	8,1	5,6	3,9	4,2	6,6	6,2
Полтавська	3,6	3,8	4,6	5,3	3,3	4,2	3,8	3,6	6,5	8,2
Харківська	6,3	5,6	4,7	5,8	2,3	3,1	5,1	3,5	5,3	6,4
Регіони з «нульовою» динамікою розвитку:										
Чернівецька	0,9	0,9	0,4	0,3	0,2	0,2	1,6	0,8	8,4	7,4
Регіони з позитивною динамікою розвитку:										
Вінницька	2,1	2,4	1,5	1,9	0,7	1,1	2,0	2,3	6,4	8,4
Житомирська	1,6	1,7	1,1	1,2	0,7	1,0	1,6	1,1	8,7	9,3
Кіровоградська	1,5	1,7	0,8	1,3	0,5	1,4	1,3	1,2	8,0	7,9
Тернопільська	1,1	1,2	0,6	0,6	0,2	0,6	1,2	1,1	8,8	9,4
Хмельницька	1,7	1,7	1,2	1,3	0,6	0,8	2,1	1,4	8,0	8,0

¹ у 2008 р. — інвестиції в основний капітал.

Джерело: складено за даними автором на основі [11].

Результати аналізу свідчать, що у регіонах, віднесених до групи з негативною динамікою розвитку (за показником сумарного індексу розвитку), погіршення стану підтверджується, як правило, й негативною динамікою інших показників, що аналізуються. Найскладнішим становище є у Запорізькій області, яка посідаючи останнє, 27-ме місце, за індексами валового регіонального продукту та валового регіонального продукту на 1 особу (табл. 1), підтверджує його динамікою усіх, без виключення, показників, наведених у табл. 2 — зростанням безробіття, зменшенням частки в обсязі реалізованої промислової продукції, в експорті, в капітальних інвестиціях, а також частки у валовому регіональному продукті країни, а також скороченням чисельності населення. Не

набагато кращою ситуація є у Луганській області, де протягом останніх 5-ти років мало місце лише незначне скорочення частки безробітних (на 0,4 %), а по усіх інших напрямках спостерігалось погіршення ситуації. Характерною ознакою для регіонів даної групи, крім Полтавської області, стала суттєва втрата часток у валовому регіональному продукті країни. Пальма першості тут належить Дніпропетровській області — 1,0 %, по 0,9 % втратили Запорізька та Луганська області.

Регіони, віднесені до групи з позитивною динамікою розвитку, навпаки, демонструють незначне, але все ж такі збільшення часток у валовому регіональному продукті країни. Хоча, слід зазначити, воно відбувається, так само на тлі скорочення чисельності населення у регіонах. Але при цьому за іншими аналізованими показниками спостерігаються як позитивні, так і негативні тенденції. Так, наприклад у Вінницькій області до останніх слід віднести зростання частки безробітних, у Кіровоградській — зниження частки у капітальних інвестиціях.

«Нульова» динаміка розвитку Чернівецької області в аналізованому періоді, порівняно з іншими, характеризується незмінною часткою у валовому регіональному продукті та часткою в експорті, а також рівною кількістю позитивних і негативних тенденцій, визначених за іншими показниками.

Виявлені у розрізі виділених груп регіонів тенденції є яскравим підтвердженням тези про багатогранність проявів депресивного характеру розвитку територій. Залежно від поставлених завдань, перелік показників, що використовуються для виявлення та оцінки депресивності в регіоні, може значно розширюватися, у тому числі за рахунок тих, що відбивають особливості процесів депопуляції, зміни стану соціальної сфери, рівня життя та доходів громадян, навколишнього середовища тощо. При цьому слід враховувати, що із збільшенням кількості показників ускладнюється проблема визначення комплексної оцінки стану економіки регіону та вектору її розвитку, наявність якої дозволить розрахувати показник «інтегральної депресивності» по кожному окремо взятому регіону. Останній може бути покладений в основу ранжування регіонів за так званим «рейтингом депресивного розвитку», що дозволить надати цільової спрямованості заходам із державної підтримки депресивних регіонів і підвищити ефективність управлінських рішень при визначенні пріоритетних напрямів щодо подолання депресивних явищ у територіальному просторі національної економіки.

Висновки. Проведений у статті аналіз депресивних тенденцій у розвитку регіонів України свідчить про надзвичайну складність комплексної оцінки даного явища через багатогранність його прояву. Найнижче значення показника валового регіонального продукту на 1 особу не може автоматично бути ознакою депресивності, оскільки воно свідчить лише про його кількісну величину і абсолютно не відображає динаміку розвитку регіону. Крім того, усі регіони мають різні стартові умови, ресурсну базу, структуру господарства, масштаби діяльності тощо, що виступає об'єктивним чинником наявності розбіжностей між регіонами за величиною даного показника. Депресивний характер розвитку регіону має встановлюватись у врахуванням вектору розвитку основних соціально-економічних процесів і глибини відставання, яка повинна визначатись у двох вимірах: у порівнянні з іншими регіонами та з власним попереднім станом.

Таким чином, подальші наукові розвідки у даній площині мають здійснюватися у напрямі пошуку інтегральних індикаторів оцінки рівня депресивності регіонального розвитку та корекції статистичної бази задля збору адекватної потребам аналізу системи показників. Додаткових теоретичних розвідок потребує питання класифікації проблемних територій та обґрунтування внесення змін у чинне законодавство щодо критеріїв визнання регіонів депресивними. Такою, що назріла, є й проблема обґрунтування підходів щодо виділення та оцінки внутрішньорегіональної депресивності, оскільки на території будь якого регіону, внаслідок дії багатьох чинників, уже сформовані і продовжують формуватися «локальні центри депресивності», своєчасне виявлення яких дозволить приймати ефективні управлінські рішення на упередження поглиблення нерівномірності і диспропорційності територіального соціально-економічного розвитку.

Література

1. Барановський М. О. Депресивні території: підходи до трактування, концепції формування, особливості типології / М. О. Барановський // Економічна теорія. — 2007. — № 3. — С. 3–12.
2. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / за заг. ред. В. Є. Воротіна, Я. А. Жаліла. — К.: НІСД, 2010. — 288 с.
3. Заставний Ф. Д. Проблеми депресивності в Україні (соціально-економічні, екологічні, демографічні) / Ф. Д. Заставний. — Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. — 348 с.
4. Проблеми і шляхи розвитку депресивного регіону (на прикладі областей Поліського економічного району) : Монографія / ред.: М. І. Карлін; Волин. держ. ун-т ім. Л. Українки. — Луцьк: Вежа, 2006. — 432 с.
5. Романюк С. А. Аналіз результативності підтримки депресивних територій в Україні / С. А. Романюк // Теорія та практика державного управління. — 2013. — Вип. 1 (40). — С. 271–279.
6. Федулова Л. І. Інноваційний розвиток проблемних регіонів: Монографія / Л. І. Федулова, Н. Ю. Буга. — Миколаїв: НУК, 2010. — 144 с.
7. Шевчук Я. В. Депресивні територіальні суспільні системи: критерії визначення та напрямки санації : монографія / Я. В. Шевчук; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. — Л.: [б.в.], 2008. — 133 с.
8. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09. 2005 р., № 2850-IV [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.rada.gov.ua.
9. Статистичний збірник «Валовий регіональний продукт за 2013 рік» / за ред. І. М. Нікітіної. — К.: Державна служба статистики України, 2014. — 116 с.
10. Мансуров П. М. Депрессивный регион: сущность, критерии отнесения, основные проблемы / П. М. Мансуров, Г. И. Мансурова // Фундаментальные исследования. — 2012. — № 6-2. — С. 506–510.
11. Державна служба статистики України: офіційний сайт [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/.
12. Тищенко О. П. Регіональний економічний розвиток: теорія та вимірювання: монографія / О. П. Тищенко. — К.: ВПК «Експрес-Поліграф», 2012. — 368 с.

References

1. Baranovs'kyj, M. O. «Depresyvni Terytorii»: Pidhody Do Traktuvannja, Koncepicii' Formuvannja, Osoblyvosti Typologii.» *Ekonomichna Teorija* 3 (2007): 3-12.
2. Vorotin, V. Je., and Ja.A. Zhalilo. *Derzhavne Upravlinnja Regional'nyh Rozvytkom Ukrainy*. Kyiv: Nacional'nyj Instytut Strategichnyh Doslidzhen, 2010.
3. Zastavnyj, F. D. *Problemy Depresyvnosti v Ukraini (social'no-ekonomichni, Ekologichni, Demografichni)*. L'viv: Vidavnychij Centr L'vis'kogo Nacional'nogo Universiteta im. Ivana Franka, 2006.
4. Karlin, M.I. *Problemy I Shljahy Rozvytku Depresyvnogo Regionu (na Prykladi Oblastej Poliss'kogo Ekonomichnogo Rajonu)*. Luc'k: Vezha, 2006.
5. Romanjuk, S.A. «Analiz Rezul'tatyvosti Pidtrymky Depresyvnyh Terytorij v Ukraini.» *Teorija Ta Praktyka Derzhavnogo Upravlinnja* 1 (40) (2013): 271-79.
6. Fedulova, L.I., and Buga N.Ju. *Innovacijnyj Rozvytok Problemnyh Regioniv*. Mykolai'v: Nacional'nyj Universytet Korablebuduvannja Im. Admirala Makarova, 2010.
7. Shevchuk, Ja.V. *Depresyvni Terytorial'ni Suspil'ni Systemy: Kryterii' Vyznachennja Ta Naprjamky Sanacii*. L'viv: Instytut Regional'nyh Doslidzhen', 2008.
8. «Zakon Ukrainy «Pro Stymuljuvannja Rozvytku Regioniv» Vid 08.09. 2005 R., № 2850-IV.» Verhovna Rada Ukrainy. 2005. www.rada.gov.ua.
9. *Statystychnyj Zbirnyk «Valovyj Regional'nyj Produkt Za 2013 Rik», Za Red. Nikitinoi' I. M.* Kyiv: Derzhavna Sluzhba Statystyky Ukrainy, 2014.
10. Mansurov, P. M., and G. Y. Mansurova. «Depresyvnyj Regyon: Sushhnost', Krytery Otnesenja, Osnovnye Problemy.» *Fundamental'nye Yssledovanyja* 6-2 (2012): 506-10.
11. Derzhavna Sluzhba Statystyky Ukrainy. www.ukrstat.gov.ua.
12. Tyshchenko, O. P. *Rehionalnyi Ekonomichnyi Rozvytok: Teoriia Ta Vymiriuvannia*. Kyiv: Ekspres-Polihraf, 2012.

ПРОБЛЕМЫ ИДЕНТИФИКАЦИИ И ОЦЕНКИ ДЕПРЕССИВНЫХ ПРОЦЕССОВ В РЕГИОНАХ

А. П. Тищенко, доктор
экономических наук, старший научный
сотрудник, профессор кафедры
макроекономики и государственного
управления ГВУЗ «Киевский
национальный экономический
университет имени Вадима Гетьмана»

Аннотация. В статье проанализировано содержание действующих критериев и показателей идентификации депрессивных регионов и выявлены их недостатки. Проведена сравнительная оценка основных тенденций развития украинских регионов в 2009–2013 гг. на предмет наличия признаков депрессивности за двумя подходами: путем сопоставления показателей развития отдельного региона с другими регионами и в сравнении с динамикой внутрорегиональных изменений. Предложены методические подходы по установлению и оценке депрессивных процессов в регионах, осуществлена их апробация, на основе имеющихся статистических данных, и определены пути дальнейшего усовершенствования системы индикаторов признания регионов депрессивными.

Ключевые слова: валовой региональный продукт, депрессивность, депрессивные процессы, депрессивные регионы, критерии депрессивного развития, оценка депрессивности развития, регион, региональное развитие.

PROBLEMS OF IDENTIFICATION AND EVALUATION OF DEPRESSIVE PROCESSES IN THE REGIONS

O. Tyshchenko, Doctor of Economic Sciences, Senior Scientific Researcher, SHEI «Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman»

Abstract. The article covers theoretical and practical aspects of identifying depressed regions. Valid legislated criteria and indicators for recognizing depressed regions are examined, trends of socioeconomic development of Ukrainian regions in 2009–2013 are analyzed, they are ranked in terms of their depression. To assess the processes of depressive development, we use the methodology which applies two deterioration scales — compared to the vector of development of a region with others and compared to its previous state. Gross regional product per capita is used as a key figure. An incorrect display of status and trends of regional development, based on calculations using the above-mentioned key figure because of its high dependence on trends of change in population size and direction of these changes is discovered and proved.

The article offers methodical approaches to the establishment and evaluation of depressive processes in the regions based on the total index of physical volume of the gross regional product for the period under review, and a number of additional indicators that reflect important changes in social and economic development of the region — a change in the region's share in the gross regional product of the country, in volumes of industrial production, exports, capital investment, and change in population size in the region and the proportion of the unemployed.

Ways of the further improvement of the system of indicators for recognizing depressed regions are determined, they include the need for determination of approaches to the calculation of the indicator of the integral depressiveness of the region as well as the creation of rating system of depressive development that will provide targeted orientation to state support for depressed regions and will increase the efficiency of administrative decisions in determining priorities for overcoming the depressive phenomena in the territorial space of the national economy.

Keywords: gross regional product, depression, depressive processes, depressed regions, the criteria for depressive development, assessment of depression, region, regional development.

Стаття надійшла до редакції 21.10.2015